

УДК 378.14:004

Шапочкіна Ольга Володимирівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
романо-германських та східних мов Гуманітарного інституту
Київського університету імені Бориса Грінченка

Шапочкина Ольга Владимировна

кандидат педагогических наук, доцент кафедры
романо-германских и восточных языков Гуманитарного института
Киевского университета имени Бориса Гринченко

Shapochkina Olga Vladimirovna

candidate of pedagogical sciences, docendo of department of
romano-german and east languages of the Humanitarian institute of the
Kiev university of the name of Boris Grinchenko

**СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ ЗА
ЕЛЕКТРОННИМИ НАВЧАЛЬНИМИ КУРСАМИ У ВНЗ УКРАЇНИ
(НА МАТЕРІАЛІ СЕРТИФІКОВАНОГО ЕНК**

«КРАЇНОЗНАВСТВО: НІМЕЦЬКА МОВА»)

**СПЕЦИФИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ДИСТАНЦИОННОГО
ОБРАЗОВАНИЯ ПО ЭЛЕКТРОННЫМ УЧЕБНЫМ КУРСАМ В ВУЗАХ
УКРАИНЫ (НА МАТЕРИАЛЕ СЕРТИФИЦИРОВАННОГО ЭОК
«СТРАНОВЕДЕНИЕ: НЕМЕЦКИЙ ЯЗЫК»)**

**SPECIFIC FEATURES OF THE CONTROLLED FROM DISTANCE
EDUCATION ARE AFTER ELECTRONIC EDUCATIONAL COURSES IN
THE INSTITUTE OF HIGHER OF UKRAINE (ON MATERIAL OF
CERTIFICATED ENK «SCIENCE ABOUT A COUNTRY:
GERMAN LANGUAGE»)**

Анотація: У статті досліджуються специфічні особливості дистанційної освіти за електронними навчальними курсами у вищих навчальних закладах України (на матеріалах сертифікованого ЕНК «Країнознавство: німецька мова»). Автором встановлено, що дистанційна університетська освіта України

реалізується шляхом залучення студентів до навчання за електронними навчальними курсами з різних нормативних або додаткових дисциплін у межах формальної освіти. У межах дослідження виявлено проблеми формального підходу викладачів до створення електронних навчальних курсів, і, як наслідок, заниженої мотивації студентів стосовно дистанційного навчання. У статті окреслено структурні елементи авторського електронного курсу «Країнознавство: німецька мова» та обґрунтовано взаємозв'язок між змістовим наповненням презентованого електронного навчального курсу і стійкою мотивацією студентів до здійснення дистанційної університетської освіти.

Зокрема виявлено, що для системного впровадження дистанційного навчання та ефективного його функціонування в університетах України необхідно запроваджувати низку заходів: з боку професорсько-викладацького складу – постійно діючі семінари з формування ІКТ-компетенцій викладачів, бар-кемпи з удосконалення і поглиблення навичок інтеграції інформаційних та педагогічних технологій у діяльності викладача, тренінги зі створення ЕНК, конкурси на кращі складові ЕНК, індивідуальне консультування викладачів; з боку студентів – систематичне удосконалення інформаційних компетентностей студентів у межах формальної університетської освіти та самоосвіти, залучення студентів до створення елементів ЕНК у тандемі із викладачами університету, анкетування студентів щодо якості ЕНК.

Ключові слова: дистанційна освіта, дистанційна університетська освіта, електронний навчальний курс, мотивація, компетентність, формальна університетська освіта, структурний елемент електронного навчального курсу.

Анотація: В статье исследуются специфические особенности дистанционного образования по электронным обучающим курсам в высших учебных заведениях Украины (на материалах сертифицированного электронного курса «Страноведение: немецкий язык»). Автором установлено, что дистанционное университетское образование Украины реализуется путем привлечения студентов к обучению по электронным обучающим курсам нормативных или дополнительных дисциплин в рамках формального

образования. В пределах исследования обнаружены проблемы формального подхода преподавателей к созданию электронных обучающих курсов, и, как следствие, низкой мотивации студентов относительно дистанционного образования. В статье очерчены структурные элементы авторского электронного курса «Страноведение: немецкий язык» и обоснована взаимосвязь между смысловым наполнением представленного электронного учебного курса и стойкой мотивацией студентов к осуществлению дистанционного университетского образования.

В частности обнаружено, что для системного внедрения дистанционного обучения и его эффективного функционирования в университетах Украины необходимо задействовать ряд мероприятий: со стороны профессорско-преподавательского состава – постоянно действующие семинары по формированию ИКТ-компетенций преподавателей, бар-кемпы по усовершенствованию и углублению навыков интеграции информационных и педагогических технологий в деятельности преподавателя, тренинги по созданию электронного курса, конкурсы на лучшие составляющие электронного курса, индивидуальное консультирование преподавателей; со стороны студентов – систематическое усовершенствование информационных компетентностей студентов в пределах формального университетского образования и самообразования, привлечение студентов к созданию элементов электронного курса в тандеме с преподавателями университета, анкетирование студентов, относительно качества электронных курсов.

Ключевые слова: дистанционное образование, дистанционное университетское образование, электронный учебный курс, мотивация, компетентность, формальное университетское образование, структурный элемент электронного учебного курса.

Annotation: In the article the specific features of the distance education are probed after electronic educational courses in higher educational establishments of Ukraine (on materials of certificated electronic educational course «Science about a country: German language»). It is set an author, that the controlled from distance

university formation of Ukraine will be realized by bringing in of students to the studies after electronic educational courses from different normative or additional disciplines within the limits of formal education. Within the limits of research found out the problems of formal approach of teachers to creation of electronic educational courses, and, as a result, understated motivation, froze in relation to the controlled from distance studies. In the article outlined structural elements of author electronic course «Science about a country: German language» and grounded intercommunication between the semantic filling of the presented electronic educational course and proof motivation froze to realization of the controlled from distance university education.

It is in particular discovered that for system introduction of the distance studies and it`s effective functioning in the universities of Ukraine it is necessary to inculcate the row of measures: from the side of collective of teachers constantly operating seminars on forming of IKT-jurisdictions of teachers, bar-kempi from an improvement and deepening of skills of integration of information and pedagogical technologies in activity of teacher, trainings from creation of electronic educational course, competitions on the best constituents of electronic educational course, individual advising of teachers; from the side of students is a systematic improvement of informative kompetentnostey students within the limits of formal university education and self-education, bringing in of students to creation of elements of electronic educational course in a tandem with the teachers of university, questionnaire of students, in relation to quality of electronic educational course.

Key Words: distance education, controlled from distance university education, electronic educational course, motivation, competence, formal university education, structural element of electronic educational course.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Дистанційна освіта є актуальною навчальною альтернативою сьогодення. Рівноправно існуючи паралельно із формальною освітою, дистанційна освіта відкриває безмежні шляхи освіти і навчання студентів та розширює професійні компетенції

викладачів ВНЗ України. Дистанційна освіта може охоплювати весь спектр навчальних дисциплін, характеризуватися різноманітністю форм навчання, різноплановими методами та підходами, ефективно реалізовувати наукові й освітні цілі та завдання. Здебільшого дистанційна університетська освіта України реалізується шляхом залучення студентів до навчання за електронними навчальними курсами з різних нормативних або додаткових дисциплін у межах формальної освіти.

Електронний навчальний курс (далі ЕНК) – це курс, який поєднує властивості навчальних курсів для очної форми навчання з можливостями, що їх забезпечує використання засобів комп'ютерних і мережних технологій. Як результат, електронні курси дозволяють скоротити обсяг часу аудиторних занять, або ж дозволяють використати його ефективніше [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, на які посилається автор. Проблема розвитку дистанційної освіти та впровадженню електронних навчальних курсів в освітній процес університетів України займалися такі автори: С.В.Василенко (підготовка викладачів до створення електронних курсів), І.О.Зайцева (дидактичні можливості дистанційної освіти), І.С.Лапшина (технологічні етапи створення електронних курсів), В.В.Любченко (проектування електронного навчального курсу), Т.П.Макаровська (переваги та недоліки дистанційної освіти), С.М.Мигович (сучасний стан дистанційного навчання в Україні), Н.В.Морзе (критерії якості електронних навчальних курсів) та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Аналіз останніх публікацій змушує переконатися в тому, що вже достатньо тривалий час в університетах України професорсько-викладацький склад створює електронні навчальні курси з різних дисциплін, які втілюють основні ідеї дистанційної університетської освіти. Однак на цьому шляху існує ціла низка проблем, а саме: переважно бідна нормативна база, яка розкриває окремі аспекти впровадження ЕНК у освітній процес університетів України, неузгоджені між собою форми підготовки викладачів щодо створення

ЕНК, недостатній рівень інформаційної компетенції викладачів ВНЗ України, брак часу у викладача для розробки ЕНК, полеміка про авторські права на електронний навчальний курс, відкрите питання щодо структури та наповнення ЕНК, якість сертифікованих ЕНК, занижена навчальна мотивація студентів (з різних об'єктивних та необ'єктивних причин), небажання студентів поєднувати формальну освіту із навчанням за електронними навчальними курсами, недостатньо опрацьований механізм залучення студентів до навчання за ЕНК тощо. Зазначену низку проблем можна було б і продовжити, проте нас зацікавило питання щодо структурного наповнення ЕНК та дослідження мотивації студентів до навчання за ЕНК. На нашу думку ці проблеми взаємозалежні, оскільки виключно від структурного наповнення ЕНК залежить той чи інший ступінь мотивації студентів до навчання за електронними курсами.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Саме тому завдання статті полягає у виявленні взаємозв'язку та взаємозалежності між структурними компонентами електронних навчальних курсів (на матеріалах сертифікованого ЕНК «Країнознавство: німецька мова») та стійкою мотивацією студентів до навчання за курсами такого типу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Вимоги до структурних компонентів ЕНК з будь-якої навчальної дисципліни, яка викладається у ВНЗ України прописані у Положеннях про електронний навчальний курс [8;9], що є в наявності у кожному університеті України, який втілює ідеї дистанційної освіти. Проте виникає дещо формальне ставлення викладачів до створення ЕНК, тому спостерігається наявність сухих, нецікавих, або навіть непрацюючих курсів. І, як наслідок, такі ЕНК є лише баластом у навчанні й не користуються популярністю серед студентів [1].

Для того щоб подолати вищезазначену проблему необхідно докорінно змінити ставлення викладачів до своїх предметів, організувати навчальний матеріал у абсолютно новій формі, переорієнтувати педагогічну діяльність з

передачі базових знань на формування у студентів навичок XXI століття; персонально розвивати науково-педагогічних працівників, формувати у них прагнення до самовдосконалення, залучати студентів до відкритого обговорення змістового наповнення ЕНК університету [1].

Працюючи над створенням власного ЕНК «Країнознавство: німецька мова» для студентів-філологів другого курсу денної форми навчання Гуманітарного інституту КУ імені Бориса Грінченка ми спробували досягти гармонії між змістовим наповненням ЕНК та рівнем зацікавленості студентів у навчанні за цим електронним курсом. Мета створеного нами електронного курсу полягала у всебічному ознайомленні студентів із характерними особливостями матеріального, духовного, інтелектуального та мистецького життя Німеччини; збагаченні й поглибленні знань про минуле і сучасне становище країни, фізичну та економічну географію Німеччини, її природні багатства, державний та адміністративний устрій, культурну спадщину, суспільно-політичні організації; формуванні соціокультурної компетенції студентів, яка базується на блоці таких компетентностей, що обумовлюють розуміння лінгвокраїнознавчих реалій; здійсненні інтегрованого дистанційного навчання мови та культури Німеччини шляхом діалогу рідної та іноземної культур.

На кінець проходження електронного курсу студенти повинні знати базову інформацію про країну, німецькі федеральні країни, історію Німеччини, її політичну систему, структуру суспільства Німеччини, стилі житла у Німеччині та можливості роботи; опанувати інформацію про спортивні досягнення країни, її релігію, діалектне розмаїття, дуальну систему освіти, досягнення у науковій сфері та у сфері економіки та зовнішньої політики; про екологічний стан у країні, туристичні можливості країни, її культурне надбання: свята, традиції, кухня, архітектура, музика, мистецтво, література, кіно та вміти повідомляти або вести бесіду про минуле і сучасне становище країни, фізичну та економічну географію Німеччини, її природні багатства, державний та адміністративний устрій, культурну спадщину, суспільно-

політичні організації країни тощо; продуктивно опрацьовувати інтернет-джерела із зазначеної тематики; здійснювати аналіз та синтез навчального матеріалу; здійснювати пошукову та творчу роботу, а саме: створювати презентації, відеороліки, фотоколажи за обраною краєзнавчою тематикою під час виконання індивідуальних та самостійних завдань.

ЕНК «Країнознавство: німецька мова» складається із багатьох взаємопов'язаних елементів: нормативних документів, електронних матеріалів до модулів та різних форм контролю. Пакет нормативних документів до курсу містить авторську робочу навчальну програму, тематичний план, потижневе тематичне планування, критерії оцінювання, друковані та Інтернет-джерела, глосарій курсу, новини курсу. Путівник з курсу являє собою презентацію курсу, інтелект-карти і форум – власне обговорення курсу його учасниками. Електронні матеріали до модулів складаються із путівників, в яких є методичні рекомендації, інтелект-карти модулів та форуми. Теоретичний навчальний матеріал розподілено на лекції, які у свою чергу складаються із мультимедійних матеріалів: презентацій у форматі РРТ, електронних конспектів лекцій та навчальних аудіо- та відеоматеріалів. Практичний навчальний матеріал презентовано у вигляді семінарських завдань, які мають зміст, методичні вказівки з їх виконання та власне семінарські завдання і завдань для самостійної роботи, які містять додаткові теоретичні матеріали для модулів, методичні вказівки з їх виконання та самі завдання. Кожен модуль завершується списком індивідуальних завдань та тестом для самоперевірки. В електронному навчальному курсі передбачено обов'язковий модульний контроль, який містить контрольні запитання, тест для самоконтролю, контрольний тест та опитувальник. ЕНК завершується підсумковою атестацією, яка складається із контрольних запитань та загального тесту з дисципліни «Країнознавство: німецька мова».

Яким же чином ми встановили оптимальне співвідношення понять «змістове наповнення елементів ЕНК – стійка мотивація студентів до дистанційного навчання»? Кожен компонент електронного курсу

«Країнознавство: німецька мова» спрямований на активізацію мотивації студентів до залучення у дистанційну університетську освіту. Так, наприклад, до кожного структурного компоненту курсу передбачено так звані «Путівники по курсу», де прописано методичні вказівки, рекомендації та презентовано інтелект-карти, які полегшують сприйняття навчального матеріалу і спрямовують студента на вірний шлях у навчальному процесі.

Теоретичний навчальний матеріал не є класично лекційно-семінарським. Його створено у мультимедійному форматі, який передбачає різні види та форми подання навчального матеріалу, а саме: текст лекцій у форматі «Урок» презентовано логічно дозованими невеликими текстами, які поєднуються із проміжними запитаннями за змістом лекцій; навчальні відео й аудіо-матеріали мають на меті поглибити краєзнавчі та мовні компетенції студентів; презентації скороченого варіанту лекції у форматі РРТ покликані систематизувати отримані знання; розгорнуті електронні конспекти лекцій слугують для закріплення набутих компетенції учасників курсу.

Практичний навчальний матеріал побудовано за принципом складності: семінарські заняття мають менший ступінь складності та поступово готують студента до виконання завдань із самостійної та індивідуальної роботи. Кожне семінарське заняття альтернативне: студентам на вибір пропонується ціла низка семінарських завдань із різним рівнем складності та диференційованою системою оцінювання. Семінарські завдання виконуються студентом індивідуально. Кожен семінар побудовано за планом, що містить певну кількість завдань, які необхідно виконати. У межах дистанційного курсу запропоновано різні форми подання результатів виконаної семінарської роботи, а саме: написання коротких повідомлень, створення презентацій, фото-колажів, вивчення монологів напам'ять, укладання есе, перегляд навчального відео із наступним обговоренням на форумі, робота з електронним підручником тощо.

Завдання для самостійної та індивідуальної роботи є різноманітними, носять прогресивний характер та розвивають навички колективного та індивідуального дистанційного університетського навчання, а саме: студентам

пропонується створювати слайд-шоу, проекти, монологи та полілоги; складати хронологічні або порівняльні таблиці; записувати відео-репортажі; брати інтерв'ю; писати повідомлення, доповіді, реферати; здійснювати пошукову роботу тощо. Результати виконаного семінарського завдання або самостійної роботи можна надсилати викладачеві в електронній формі до навчального порталу, подавати у паперовому вигляді або усно.

Передбачається перевірка рівня засвоєння теоретичних відомостей у формі тестування у межах модуля. Після перевірки та оцінювання виконаних завдань викладач виставляє бали до електронного журналу ЕНК. Система оцінювання набутих знань студентів толерантна: кожен модуль завершується питаннями та завданнями для самоконтролю. Це надає можливість студенту перед модульною або підсумковою атестацією перевірити якість засвоєних знань з курсу, і, якщо він недостатній, є можливість повторного курсу навчання без впливу на загальну оцінку.

Всі структурні елементи ЕНК «Країнознавство: німецька мова» логічно пов'язані один із одним і створюють цілісну систему, яка реалізує мету дистанційної освіти в університеті; враховано індивідуально-психологічні особливості студентів; завдання різняться за принципом складності; у ЕНК задекларовано диференційовану систему оцінювання. Вищезазначені показники і є важливим регулятором стійкої мотивації студентів до дистанційного навчання за електронними навчальними курсами у межах формальної університетської освіти.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку. Враховуючи вищезазначене, електронному навчальному курсу, який дійсно буде корисним і цікавим для його учасників та підсилить мотивацію до навчання та самонавчання мають бути притаманні характерні якості, а саме: науковість, доступність, проблемність, оптимальна візуалізація, свідомість, систематичність, послідовність, адаптивність, інтерактивність, довершеність, достовірність тощо. Таким чином, для системного впровадження дистанційного навчання та ефективного його функціонування в університетах

України необхідно запроваджувати низку заходів: з боку професорсько-викладацького складу – постійно діючі семінари з формування ІКТ-компетенцій викладачів, бар-кемпи з удосконалення і поглиблення навичок інтеграції інформаційних та педагогічних технологій у діяльності викладача, тренінги зі створення ЕНК, конкурси на кращі складові ЕНК, індивідуальне консультування викладачів; періодично удосконалювати вже створені сертифіковані ЕНК; з боку студентів – систематичне удосконалення інформаційних компетентностей студентів у межах формальної університетської освіти та самоосвіти шляхом залучення студентів до створення елементів ЕНК у тандемі із викладачами університету, систематичне анкетування студентів щодо якості наявних ЕНК.

Враховуючи вищезазначене, у цьому напрямку відкриваються широкі перспективи для подальших розвідок, а саме: система підготовки викладачів ВНЗ України щодо створення ЕНК; якість знань студентів, які навчалися за сертифікованими ЕНК; проблема поєднання формальної та дистанційної університетської освіти в Україні; різні шляхи підвищення мотивації студентів до навчання за ЕНК тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Василенко С.В. Підготовка викладачів до впровадження дистанційного навчання як складової електронного освітнього простору сучасного університету: [Електронний ресурс] – Режим доступу: [//www.newlearning.org.ua/sites/default/files/praci/Tezy2014/Vasylenko_SvitLana_2014.pdf](http://www.newlearning.org.ua/sites/default/files/praci/Tezy2014/Vasylenko_SvitLana_2014.pdf)
2. Дистанційне навчання: психологічні засади : монографія / [М.Л. Смульсон, Ю.І. Машбиць, М.І. Жалдак та ін.] ; за ред. М.Л. Смульсон. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012 – 240 с.
3. Електронне навчально-наукове середовище сучасного університету: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://moodle.kmpu.edu.ua/dn/course/category.php?id=24>

4. Любченко В.В. Три рівні проектування електронного навчального курсу: [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://storage.library.opu.ua/online/periodic/kms_2012_6/069-072.pdf
5. Морзе Н.В., Глазунова О.Г. Моделі ефективного використання інформаційно-комунікаційних та дистанційних технологій навчання у вищому навчальному закладі [Електронний ресурс]/Н.В.Морзе, О.Г.Глазунова // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2008. – №2 (6). – Режим доступу: <http://www.ime.eduua.net/em6/content/08mnvshi.htm>
6. Морзе Н.В., Глазунова О.Г. Формування й оцінювання ІК-компетентностей науково-педагогічних працівників в умовах впровадження дистанційних технологій [Електронний ресурс] / Н.В.Морзе, О.Г.Глазунова // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2012. – №6 (32). – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/ejournals/ITZN/2012_6/758-2499-1-ED.pdf
7. Морзе Н.В. Методика навчання інформатики: Навч. посіб.: У 4 ч. Ч.1: Загальна методика навчання інформатики. – К.: Навчальна книга, 2003. – 254 с.
8. Положення про сертифікацію електронного навчального курсу: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://garmonia.nubip.edu.ua/polojennia.pdf>
9. ПОЛОЖЕННЯ про атестацію електронного навчального курсу на рівні ВНЗ та МОН України: [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://mon.gov.ua/images/gr/obg/2010/08_06_10.pdf